

ΟΙ ΝΕΟΙ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΑ ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΕΘΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ. ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ

Του **Αρχιμανδρίτη**
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ.

«Οι νέοι σήμερα σε όλη την Ευρώπη ζουν έντονα τα σημεία της παρακμής του πνευματικού σκέλους του πολιτισμού και βιώνουν τον αγώνα και την αγωνία που συνεπάγεται η παρουσία τόσων προβλημάτων στη ζωή τους»⁽¹⁾. Ειδικότερα, οι νέοι της Πατρίδας μας και γενικότερα του Έλληνικού Έθνους, επιπρόσθετα προς τα κοινωνικο-πολιτικά προβλήματα, ζουν έντονα και τα ποικίλα εθνικά προβλήματα, τα οποία δημιουργούν άβεβαιότητα για το μέλλον. Έξ άλλου, η Όρθόδοξη Έκκλησία πάντοτε επιδεικνύει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τα εθνικά και κοινωνικά προβλήματα, ιδιαίτερα όταν αυτά απειλούν την εθνική άκεραιότητα, τόσο τη γεωγραφική, όσο και την πνευματική, γιατί η τύχη της Έκκλησίας είναι ταυτισμένη με την τύχη του Έθνους.

1. Έκκλησία και Έθνος.

Η σχέση μεταξύ του Έθνους και της Έκκλησίας συνιστά τον κεντρικό άξονα αναζητήσεως της απαντήσεως στον προβληματισμό, ποία μπορεί να είναι η πρόταση της Έκκλησίας για την αντιμετώπιση των σύγχρονων εθνικών προβλημάτων. Η στάση της Έκκλησίας πηγάζει από την ουσία της αποστολής της σε σχέση με τη διακονία των Εθνών, τα οποία συγκροτούν το ανθρώπινο γένος. Ο Θεός «έποίησε τε εξ ενός αίματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, ὀρίσας προσηταγμένους καιρούς καὶ τὰς ὁριοθεσίας τῆς κατοικίας αὐτῶν...» (Πράξ. 17,26). Σ'αυτή τη διακήρυξη του Ἀποστόλου Παύλου ἐνώπιον του Ἀρείου Πάγου τοποθετοῦνται ἐξ ἀπόψεως Χριστιανισμοῦ οἱ βασικὲς ἀρχές, οἱ ὁποῖες διέπουν τὴν σχέση μεταξύ Εὐαγγελίου καὶ Ἔθνους. Οἱ εὐαγγελικὲς αὐτὲς ἀρχές ἔλαβαν σάρκα καὶ ὀστά με ἓνα συγκεκριμένο τρόπο μέσα στό ἱστορικό γίνεσθαι τῶν διαφόρων Ἐθνῶν. Εἶναι βέβαιο πῶς ὁ χαρακτήρας τοῦ Εὐαγγελίου ἔχει οἰκουμενικὲς διαστάσεις καὶ ἐπιδιώκει τὴν ὑπέρβαση τῶν ἐθνικῶν καὶ φυλετικῶν διακρίσεων, ἐφ' ὅσον τὰ ἔθνη, τὰ ὁποῖα μετέχουν τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας, εἶναι «συγκληρονόμα καὶ σύσσωμα καὶ συμμετόχα τῆς ἐπαγγελίας αὐτοῦ ἐν τῷ Χριστῷ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου» (Ἐφ. 3,6).

1) Μητροπολίτου Δημητριάδος Χριστοδοῦλου Παρασκευαΐδη, «Τὰ προβλήματα τῆς Ἡνωμένης Εὐρώπης καὶ ἡ συμβολὴ τῶν χριστιανῶν νέων στὴν ἀντιμετώπισή των», Ἀθῆναι 1991, σελ. 17.

Παρενθετικά, πρέπει νά ὑπογραμμισθεῖ ἐδῶ, ὅτι αὐτὴ ἡ πεποίθηση διαπιστώνεται νά λειτουργεῖ στὴν ὕψιστὴ τῆς μορφῆς στίς μέρες μας μεταξύ τῶν ὀρθοδόξων λαῶν Ἑλληνικοῦ καὶ Σερβικοῦ, ἐπειδὴ ἀκριβῶς μετέχουν τῆς ἴδιας ὁμολογίας πίστεως καὶ τῆς ἴδιας ἐκκλησιαστικῆς καὶ πνευματικῆς παραδόσεως.

Ἡ Τρίτη Προσυνοδικὴ Πανορθόδοξη Διάσκεψη (Γενεύη, 1986) διερμήνευσε τὴν σχέση Ἐκκλησίας καὶ Ἔθνους σὲ ἀναφορὰ με τὴν οἰκουμενικὴ διάσταση καὶ τὸ χαρακτῆρα τοῦ Εὐαγγελίου με σαφήνεια. «Συνεπῆς πρὸς τὴν πίστιν αὐτὴν, ἡ Ὄρθόδοξος Ἐκκλησία δὲν δέχεται τὰς φυλετικὰς διακρίσεις, οἰασδῆποτε μορφῆς, ἐφ' ὅσον αὐτὰι συνεπάγονται διαβάθμισιν δικαιωμάτων... Ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι συνδεδεμένη πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τῆς κοινότητος εἰς τὴν ὅποιαν οὗτος ἀνήκει. Ἐκάστη κοινότης πρέπει νά ἐξελισσεται καὶ νά ἀναπτύσσεται συμφῶνως πρὸς τὰ ἰδιαιτέρως γνωρίσματά τῆς. Ἐν προκειμένῳ ὁ πλουραλισμός θά ἔπρεπε νά ρυθμιζῆ τὴν ζωὴν ὄλων τῶν χωρῶν. Ἡ ἐνότης ἐνός ἔθνους, μιᾶς χώρας ἢ ἐνός κράτους θά ἔπρεπε νά κατανοῆται ὡς τὸ δικαίωμα διαφορότητος τῶν ἀνθρωπίνων κοινοτήτων... Ἡ Ὄρθοδοξία ὁμολογεῖ ὅτι κάθε ἀνθρώπος, ἀνεξαρτήτως χρώματος, θρησκείας, φυλῆς, ἐθνικότητος, γλώσσης, εἶναι φορεὺς τῆς εἰκόνας τοῦ Θεοῦ, ἀδελφός ἢ ἀδελφὴ μας, ἰσότιμον μέλος τῆς ἀνθρωπίνης οἰκογενείας»⁽²⁾.

Ἡ ὑπέρβαση τῶν ἐθνικῶν καὶ φυλετικῶν διακρίσεων διὰ τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας καὶ τοῦ Εὐαγγελίου δὲν σημαίνει τὴν κατάργηση τῶν ἐθνικῶν ἰδιαιτεροτήτων. Εἶναι γεγονός, ὅτι ὅσοι μετέχουν στὴν ἐν Χριστῷ σωτηρία συγκροτοῦν ἓνα νέο «γένος ἐκλεκτόν, βασιλεῖον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαόν εἰς περιποίησιν» (Α' Πέτρ. 2,9), ὅμως ἡ ὑπέρβαση τῆς ἐννοίας τοῦ ἔθνους διὰ τοῦ Εὐαγγελίου εἶναι «μία ἐσχατολογικὴ προοπτικὴ, ἡ ὁποία βιώνεται ὡς πρόγευση τῶν μελλόντων ἀγαθῶν στὴν πνευματικὴ ἐμπειρία τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος»⁽³⁾. Κατὰ τὴν ἐσχατολογικὴ αὐτὴ ὑπέρβαση τῶν διακρίσεων «οὐκ ἐνὶ Ἰουδαίῳ οὐδὲ Ἕλλην, οὐκ ἐνὶ δοῦλῳ οὐδὲ ἐλεύθερῳ, οὐκ ἐνὶ ἄρσεν καὶ θῆλυ. Πάντες γὰρ ὑμεῖς εἰς ἓστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Γαλ. 3,28). Ἰστορικά, ὅμως, καταφάσκονται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία ὅλα τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δομοῦν τὴν ἐννοία τοῦ Ἔθνους καὶ χρησιμοποιοῦνται γιὰ τὴν ἱστορικὴ πραγμάτωση τῆς ἀποστολῆς τῆς ἀνά τὰ ἔθνη, σύμφωνα καὶ με τὴν ἐντολὴ τοῦ Χριστοῦ, «πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν» (Ματθ. 28,19).

Συγκρίνοντας τὶς ἀρχές αὐτὲς με ἓνα συγκεκριμένο παράδειγμα, μπορούμε νά ἀνατρέξουμε στό Ἑλληνικὸ Ἔθνος γιὰ νά διαπιστώσουμε τὴ στενότητα τῆς σχέσης μεταξύ ἔθνους καὶ ἐν Χριστῷ σωτηρίας. Στὴ συνάντηση τοῦ Εὐαγγελίου με τὰ ποικίλα ἔθνη, αὐτὴ ἡ μεταξύ Χριστιανισμοῦ καὶ Ἑλληνισμοῦ

2) «Ἡ συμβολὴ τῆς Ὄρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῆς εἰρήνης, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀδελφωσύνης καὶ τῆς ἀγάπης μεταξύ τῶν λαῶν καὶ ἄρσιν τῶν φυλετικῶν καὶ λοιπῶν διακρίσεων» («Ἀπόστολος Βαρνάβας», 1987, σελ. 265).

3) Μητροπολίτου Ἑλβετίας **Δαμασκηνού**, «Ἐκκλησία καὶ Ἐθνότητα», «Ἐπίσκεψις», 484 (1992), σελ. 25

ύπηρξε ή πλέον σημαντική και γόνιμη, γιατί οι οικουμενικές διαστάσεις τόσο τής έν Χριστώ άποκαλύψεως, όσο και του έλληνικού πνεύματος, επέτρεψαν τή διάδοση του Εύαγγελίου ανά τά έθνη. Η Κύπρος πρώτη μεταξύ των εύρωπαϊκών χωρών και στή συνέχεια ή Ελλάδα δέχθηκαν τό κήρυγμα των Άποστόλων Βαρνάβα και Παύλου.

Γιά τήν έπιτυχή σύζευξη έλληνικού πολιτισμού και χριστιανικής άποκαλύψεως χρειάσθηκε ή επίπονη και επίμονη προσπάθεια και τό άνεκτίμητο έργο των Μεγάλων Έλλήνων Πατέρων τής Έκκλησίας, οι όποιοι όριοθέτησαν τίς σχέσεις μεταξύ του Έλληνισμού και του Χριστιανισμού. Δέν προτιθέμεθα νά προβοΰμε σέ άνάλυση του σημαντικού αυτού κεφαλαίου στά πλαίσια τής σύντομης αυτής συμβολής. Αυτό που άμεσα μάς ένδιαφέρει είναι ή από μέρους του Χριστιανισμού κατάφαση των πολιτιστικών και πνευματικών αξιών του έθνους, σέ σημείο ώστε ή Έκκλησία νά άποβεί ό θεματοφύλακας των έθνικών αξιών και του έθνικού πνευματικού πλούτου, όχι ως μία συντηρητική ούσία, άλλ' ως μία δυναμική περαιτέρω δημιουργικής παρουσίας και πνευματικής παραγωγής στό ιστορικό γίνεσθαι του Έθνους.

Πράγματι, μετά τήν έξασθένηση του δυναμισμού τής κλασσικής έλληνικής δημιουργικότητας, κατά τή Ρωμαϊκή περίοδο, ακολουθεί ή χριστιανική περίοδος, κατά τήν όποία τό έλληνικό έθνος οδηγείται στή δημιουργία του μεγαλείου τής βυζαντινής περιόδου, μέ μία δυναμική παρουσία στό ιστορικό προσκήνιο για μία και πλέον χιλιετία, φαινόμενο πρωτοφανές στήν ιστορία των λαών. Κατά τή διάρκεια αυτής τής περιόδου έπιτυγχάνεται ή πλέον άυθεντική όλων των θετικών αξιών, όπως τής γλώσσας, τής φιλοσοφίας, τής τέχνης, τής παιδείας γενικότερα, τής έπιστήμης κ.λ.π. Η κατάφαση αυτών των αξιών και ή ανάπτυξη τους πάνω σέ νέες βάσεις, σύμφωνες και μέ τίς χριστιανικές άρχές τής θείας άποκαλύψεως, δημιούργησαν τίς αναγκαίες εκείνες έσωτερικές δυνάμεις, οι όποιες λειτούργησαν σωστικά άπέναντι στον κίνδυνο του φυσικού εξαφανισμού του έλληνικού έθνους κατά τή διάρκεια τής σκοτεινής Τουρκοκρατίας.

2. Σύγχρονα έθνικά προβλήματα.

Σήμερα, τό έλληνικό έθνος έξακολουθεί νά άντιμετωπίζει άφ' ενός μέν σοβαρούς έθνικούς κινδύνους, οι όποιοι άπειλούν τήν έθνική και γεωγραφική του άκεραιότητα, άφ' έτέρου δέ οι έξωτερικές προκλήσεις από άλλα πρότυπα ζωής, τά άμερικανικά και τά εύρωπαϊκά, οδηγούν σέ προοδευτική έσωτερική διάβρωση των αξιών εκείνων, οι όποιες στήριξαν και διέσωσαν τή φυσική του ύπαρξη. Δέν θέλουμε νά έμπλακοΰμε σέ μία άγονη κινδυνολογία για τή δημιουργία έντυπώσεων, γιατί τότε καταστρέφουμε τήν άξιοπιστία των προτάσεων. Νομίζω πώς όλοι άντικειμενικά γνωρίζουμε τήν πραγματικότητα των έθνικών κινδύνων και προβλημάτων σήμερα. Άλλωστε, αυτό έπιβεβαιώνεται και από τήν έπιλογή του θέματος του Συνεδρίου αυτού, «Οι νέοι μπροστά στα σύγχρονα έθνικά προβλήματα», θέμα που άπτεται τής καίριας προβληματικής του Έλληνισμού έν γενει, όπως αυτή διαμορφώθηκε, τόσο μετά τήν εισβολή των Τούρκων στήν Κύπρο, όσο και μετά τήν πτώση τής ιδεολογίας του ύπαρκτου σοσιαλισμού και τή διάλυση

της πρώην Γιουγκοσλαβίας.

Δέν άνήκει σέ μάς ή εύθύνη άνάλυσης των προβλημάτων αυτών, μία όμως σύντομη αναφορά θα μάς δώσει πανοραμική θέα τής πραγματικής τους διαστάσεως. Στίς 29 Μαΐου, δηλαδή σέ μία εβδομάδα από σήμερα, είναι ή θλιβερή επέτειος τής πτώσεως τής Βασιλεύουσας του έλληνικού γένους, τής Κωνσταντινουπόλεως, τό 1453. Παρά τήν άνάκτηση όρισμένων έδαφών μέ τήν επανάσταση του 1821 και τή δημιουργία του έλλαδικού Κράτους, οι έθνικές καταστροφές συνεχίζουν νά είναι στήν ήμερήσια διάταξη άκόμα και στον εικοστό αιώνα. Δύο από τίς πλέον όδυμηρές είναι εκείνες τής Μικρασιατικής καταστροφής του 1922 και τής τουρκικής εισβολής στήν Κύπρο του 1974. Μέ τήν πρώτη σφαγιάσθηκε και εκδιώχθηκε ό έλληνικός χριστιανικός πληθυσμός τής Μικράς Άσίας και τής Θράκης και συνεχίσθηκε και όλοκληρώθηκε μέ τή σταδιακή και συστηματική εκδίωξη του Έλληνισμού τής Κωνσταντινουπόλεως. Μέ τή δεύτερη, εκδιώχθηκε ό Κυπριακός Έλληνισμός από τίς πατρογονικές του έστίες και καταβάλλεται συστηματική προσπάθεια εκτουρκοποίησης των χώρων εκείνων, όπου επί σειρά αιώνων αναπτύχθηκε ό έλληνικός πολιτισμός και ή χριστιανική παράδοση.

Τά γεγονότα αυτά μάς οδηγούν στήν όδυμηρή διαπίστωση τής συνεχούς συρρικνώσεως του Έλληνισμού, άν προστεθεί μάλιστα και ό βίαιος ξεριζωμός των Έλλήνων των χωρών τής λεκάνης τής Μεσογείου. Αυτές οι ιστορικές διαπιστώσεις φανερώνουν, ότι ό Μουσουλμανισμός έν γενει συνιστά τον έξωτερικό έθνικό κίνδυνο, ως άντιμέτωπο τόσο μέ τίς έθνικές έλληνικές μας καταβολές, όσο και μέ τή θρησκευτική μας χριστιανική πίστη. Άλλωστε, ή ίδια διαπίστωση ισχύει και για τίς λοιπές έθνικές και χριστιανικές κοινότητες των χωρών τής Μέσης Άνατολής. Ο κίνδυνος τής περαιτέρω συρρικνώσεως συνεχίζει νά επικρέμαται ένεκα των βλέψεων τής Τουρκίας στον χώρο των έλληνικών Νησιών του Αιγαίου, ή των επεκτατικών της επιδιώξεων στις Βαλκανικές χώρες, χρησιμοποιώντας προγεφυρώματα τίς εκεί Μουσουλμανικές μειονότητες. Δηλαδή ακολουθείται ή ίδια πολιτική και στρατηγική, ή όποία εφαρμόσθηκε για τήν Κύπρο, είδαμε δέ τήν Τουρκία να έγείρει αξιώσεις μειονοτικές για τους Μουσουλμάνους τής Θράκης.

Τής αυτής ύφης είναι και ό κίνδυνος που διατρέχει ό Έλληνισμός τής Βορείου Ηπείρου, ένεκα και πάλι τής μισαλλοδοξίας, του φανατισμού και τής έχθρας των Μουσουλμάνων τής Άλβανίας έναντίον των Έλλήνων τής περιοχής.

Μείζον επίσης έθνικό πρόβλημα είναι και αυτό τής Μακεδονίας, όπου άνθρωποι έντελώς ξένοι προς τήν έλληνική πολιτιστική κληρονομία και τή χριστιανική παράδοση έπιχειρούν τήν οικειοποίηση έθνικών όνομάτων και συμβόλων, μέ βλέψεις και όραματισμούς επεκτατικούς σέ βάρος του έθνικού έλληνικού χώρου.

Έξ άλλου, μεταξύ των γενικότερων συγχρόνων έθνικών προβλημάτων πρέπει νά κατατάξουμε και τήν εύρωπαϊκή ένοποίηση, όχι μέ τήν έννοια ενός άμεσου και φυσικού κινδύνου που άπειλεί τήν έθνική μας άκεραιότητα, αλλά ως μιάς δυνάμεως, ή όποία εισβάλλει ειρηνικά στον έθνικό μας χώρο και άλλιώννει τίς έθνικές και θρησκευτικές μας άρχές και αξίες, όπως ό άποχριστιανισμός και ή εκκοσμίκευση που παρατηρούνται στις Δυτικές

χώρες, ή υποτίμηση της αξίας της ανθρώπινης ζωής, ή διάλυση της έννοιας του γάμου και της οικογενείας, ή αποψίλωση της ανθρωπιστικής αξίας της παιδείας, ή κοινωνική ανασφάλεια ένεκα της μετακινήσεως πολλών ξένων εργατών και της αύξησεως της εγκληματικότητας, ή ανεργία, τό οικολογικό πρόβλημα κ.ά. Οί διαπιστώσεις αυτές δέν σημαίνουν έκφραση αντίθεσεως πρός τήν πολιτική εντάξεως της Κύπρου στην εύρωπαϊκή οικογένεια. Αντίθετα, ή Όρθόδοξη Έκκλησία έχει εύρύτερη προοπτική θεώρησης του «εύρωπαϊκού οίκου» από εκείνη της οικονομικής και πολιτικής ένοποιήσεως, μέ βάση τήν πολιτιστική και θρησκευτική κληρονομιά της Εύρώπης, δηλαδή του έλληνοχριστιανικού πολιτισμού, στον οποίο ανήκουν τόσο ή Κύπρος και ή Ελλάδα, όσο και οί λοιπές όρθόδοξες χώρες. Ό Μητροπολίτης Έλβετίας Δαμασκηνός κάνει τήν ακόλουθη σημαντική διαπίστωση: «Η Όρθόδοξος Έκκλησία υπήρξεν απ' αρχής ιδιαίτέρως σημαντικός παράγων εις τήν διαμόρφωσιν της πνευματικής ταυτότητος της Εύρώπης και του εύρωπαϊκού πολιτισμού. Οί Έλληνες Πατέρες των πρώτων αιώνων έθεμελίωσαν τήν αρμονική και ισόρροπον σύνθεσιν των δομών του εύρωπαϊκού πνεύματος, ή Όρθόδοξος Έκκλησία έμμένει σταθερώς εις τό πνεύμα της πατερικής ταύτης παραδόσεως παρά τήν σύγχρονον πρόκλησιν των τάσεων έπαχθούς διαχωρισμού χριστιανικής πίστεως και κρατικής αυθεντίας»(4).

Όμως, κατά τόν εύρωπαϊκό μας προσανατολισμό, είναι ανάγκη, αφ' ενός νά συνειδητοποιηθούν οί κίνδυνοι αλλοιώσεως της εθνικής μας ταυτότητας αν άφεθοΰμε άκριτα στην άποδοχή όλων των αρνητικών στοιχείων του Δυτικοευρωπαϊκού τρόπου ζωής και αφ'έτερου νά τεθει σέ λειτουργία ό μηχανισμός προσλήψεως των θετικών δεδομένων του λοιπού εύρωπαϊκού πολιτισμού, ώστε αυτά νά ένταχθούν όργανικά στην ελληνική πολιτιστική κληρονομιά.

3. Όρθόδοξη προοπτική.

Θά ήταν έντελώς ξένο και αντίθετο πρός τήν ούσία της χριστιανικής εύαγγελικής διδασκαλίας ή καλλιέργεια της μισαλλοδοξίας έναντίον όποιουδήποτε ως τρόπου αντιμετώπισεως των σύγχρονων εθνικών μας προβλημάτων. Αυτό πού προέχει και προτείνεται από τήν όρθόδοξη παράδοση και έμπειρία είναι ή κατάφαση και καλλιέργεια όλων των εθνικών και θρησκευτικών αξιών, ώστε νά δημιουργηθούν μέσα στον εθνικό μας οργανισμό τά σώματα αντίστασεως σ' όλους τούς κινδύνους πού τό απειλούν και της δημιουργικής παρουσίας του στο εύρωπαϊκό και παγκόσμιο πνευματικό προσκήνιο. Δέν πρόκειται νά πρωτοτυπήσω στίς προτάσεις ως πρός τούς τρόπους και μεθόδους καλλιέργειας των αρχών και αξιών εκείνων, πάνω στίς όποιες είναι ή Παιδεία, ή Έκκλησία και ή Οικογένεια.

1. Οί αρχές παιδείας, όπως αυτές όριοθετούνται από τή σύγχρονη δυτικοευρωπαϊκή αντίληψη, δομούν ένα ιδεώδες ούμανιστικής και χρηστικής παιδείας του μετα-βιομηχανικού ανθρώπου, ή όποία τόν αποκόπτει από τίς υπερβατικές του πνευματικές καταβολές. Τό ελληνικό έθνος ακολουθεί τήν ιστορική πορεία της εύρωπαϊκής ένοποιήσεως. Τό έρώτημα, λοιπόν,

4) Όρθοδοξία και Ήνωμένη Εύρώπη, Κατερίνη 1989, σελ. 37.

τό όποιο τίθεται είναι κατά πόσο ή ελληνική παιδεία πρέπει νά αποδεχθεί αυτούσιες τίς αρχές της δυτικοευρωπαϊκής παιδείας, εγκαταλείποντας τήν έλληνορθόδοξη ταυτότητα του έθνους. Είναι βέβαιο, ότι ή Εύρώπη και οί αρχές του δυτικοευρωπαϊκού πνεύματος αποτελούν πρόκληση για τό Έθνος γενικότερα, ειδικότερα όμως για τήν παιδεία. Πρέπει, λοιπόν, για νά διαφυλάξει τήν έλληνοχριστιανική του ταυτότητα νά εγκαταλείψει τήν εύρωπαϊκή πορεία και νά άπορρίψει άσυζητήτι τίς εύρωπαϊκές αρχές της παιδείας; Η μήπως, ή εύρωπαϊκή πορεία δέν συνιστά αναπόφευκτη «ιστορική μοίρα» του έθνους, αλλά μία νέα κλήση για γόνιμη πνευματική σύζευξη μεταξύ των σύγχρονων ιδεών και αρχών του πολιτισμού και της παιδείας μέ τό θεανθρώπινο χαρακτήρα της όρθόδοξου πίστεως και παραδόσεως και τόν προσωπικό προσανατολισμό της έλληνορθόδοξου παιδείας; Έχω τήν πεποίθηση ότι ή τελευταία αυτή πρόταση είναι άπολύτως σύμφωνη και μέ τή μέχρι τώρα πορεία του ελληνικού έθνους και του τρόπου αντιμετώπισεως των κατά καιρούς ποικίλων εθνικών προβλημάτων.

Η παιδεία είναι ό ιδανικώτερος τόπος χαλκείσεως των αρχών, πάνω στίς όποιες δομείται τό έθνος. Οί νέοι πρέπει νά τύχουν μίας τέτοιας παιδείας, ελληνικής και όρθόδοξου, και πρέπει οί ίδιοι νά αξιώσουν αυτές τίς αρχές από τήν εθνική παιδεία. Είναι έντελως άδιανόητο και άπαράδεκτο για τήν ιδιαίτερη πατρίδα μας, ή όποία αντιμετώπιζει άμεσο τόν κίνδυνο του φυσικού έξαφανισμού, νά απέμπολει από τό ανώτατο πνευματικό ίδρυμα του τόπου, τό Πανεπιστήμιο, τό έλληνο-χριστιανικό ιδεώδες παιδείας και νά αποκόπτεται ήθελημένα και προγραμματισμένα από τόν εθνικό κορμό, για νά έπιτευχθεί ή παραγωγή άχρωμάτιστων εθνικά και θρησκευτικά άτομων και νά αρνείται μέ πείσμα νά λειτουργήσει δημιουργικά για τό εθνικό μελλοντικό γίγνεσθαι. Θά είμαστε πλέον συνεπείς πρός τήν παράδοσή μας και πρός τήν εθνική μας ιστορική ευθύνη, αν αυτή ή έλληνορθόδοξη παράδοση πού συναντούμε ζωντανή σέ κάθε σημείο του τόπου μας γινόταν βίωμα των έλληνοπαιδων της Κύπρου μέ τήν κατάλληλη παιδεία σ' όλες τίς βαθμίδες και τά προγράμματα παιδείας, ιδιαίτέρως δε εάν στο Πανεπιστήμιο λειτουργούσε έδρα μέ αυτό τό αντικείμενο. Αποτελεί ευθύνη όλων των κοινωνικών φορέων, του Κράτους, της Έκκλησίας, των ιδιωτικών πνευματικών Όργανώσεων και των γονέων νά αξιώσουν μία εθνική κατά κυριολεξία παιδεία.

2. Ο διακεκριμένος Έλληνας συγγραφέας και δημοσιογράφος Παναγιώτης Σωτήρχος έκανε τήν ακόλουθη αξιόλογη διαπίστωση αναφορικά μέ τή σχέση Έκκλησίας και Έθνους. «Ο Έλληνισμός διεσώθη και επέζησε όσες φορές βρισκόταν μέσα στην κιβωτό της Όρθοδοξίας, από τήν όποία τώρα προσπαθούν νά τήν άπομακρύνουν οί άθεοι μηχανισμοί. Αν μείνουμε μέσα στην παράδοσή μας και κάτω από τήν πνευματική προστασία της Όρθοδοξίας, θά ξεπεράσουμε τή σημερινή μεγάλη κρίση και θά δώσουμε και πάλι τό παρόν μας μέσα στην ιστορία. Όσο για τήν Όρθοδοξία δέν πρόκειται νά χαθεί, όσο και αν πολεμηθεί, όσο και αν προσπαθούν νά έξαχρειώσουν τόν Κλήρο. Ο κίνδυνος είναι μόνο για τό Γένος μας»(5).

5) Κλείτου Ίωαννίδη, Η Όρθοδοξία σήμερα, τόμ. Α', Λευκωσία 1992, σελ. 316-317.

Ὁ Στέλιος Παπαθεμελής, στό τελευταῖο Συνέδριο τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Κυπρίων Ἐπιστημόνων» (Λευκωσία, Φεβρουάριος 1993), τόνιζε ἐμφαντικά: «Κυρίως καί πρωτίστως μέ τήν Ἐθναρχοῦσα Ἐκκλησία ὁ Ἑλληνισμός κατόρθωσε νά ἐπιβιώσει». Σήμερα, λοιπόν, σ' αὐτή τή συνάντηση ἔχουμε τό προνόμιο καί τή δυνατότητα νά μιλάμε ἑλληνικά χάρις στούς ἀγῶνες τῆς Ἐκκλησίας.

Οἱ διαπιστώσεις αὐτές δέν ἔχουν τό χαρακτήρα τῆς θριαμβολογίας γιά τό παρελθόν, ἀλλά τῆς ἀμοιβαίας συνειδητοποιήσεως τοῦ χρέους ἔναντι τοῦ Ἔθνους, ἀφ' ἑνός τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἡγεσίας καί ἀφ' ἑτέρου τῶν νέων, στούς ὁποίους ὑποθηκεύεται τό μέλλον καί ἡ ἐπιβίωσή του, γιά τή συνέχιση τῆς δημιουργικῆς συνυπάρξεως Ἐκκλησίας καί Ἔθνους.

Θά πρέπει νά λεχθεῖ ἐδῶ, ὅτι ἡ Ἐκκλησία, ἔνεκα τῆς πανορθόδοξου προοπτικῆς τῆς δημιουργεῖ ἐπίσης τίς κατάλληλες προϋποθέσεις καί τό ἀναγκαῖο κλίμα γιά μιᾶ πανορθόδοξη ἀλληλεγγύη. Αὐτή ἄλλωστε ἔχει ἀναπτυχθεῖ ἤδη σέ μεγάλο βαθμό στίς πανορθόδοξες συναντήσεις, κατά τίς ὁποῖες ἐξετάζονται ποικίλα θέματα σχετικά μέ τήν ἀποστολή καί τή μαρτυρία τῶν Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν μέσα στόν κόσμο. Τό λεγόμενο «ὀρθόδοξο τόξο», σέ ἀντίθεση πρός τό «μουσουλμανικό», στηρίζεται πάνω στήν πανορθόδοξη ἀλληλεγγύη καί συνεργασία, ἡ ὁποία εἶναι πολλές φορές ἀκατόρθωτη ἀπό τίς πολιτείες ἔνεκα ἀλληλοσυγκρουομένων συμφερόντων.

3. Ἡ οἰκογένεια ἀποτελεῖ ἐπίσης ἐθνικό κεφάλαιο. Μέσα στήν οἰκογενειακή ἐστία γαλουχοῦνται νέοι μέ τίς ἐθνικές καί θρησκευτικές ἀρχές, οἱ ὁποῖες στηρίζουν τήν κοινωνία. Τό χρέος εἶναι ἐπομένως ἀμοιβαῖο, τῆς οἰκογένειας ἔναντι τῆς κοινωνίας καί τῆς κοινωνίας ἔναντι τῆς οἰκογένειας. Ὁ θεσμός τῆς οἰκογένειας διέρχεται κρίση ἔνεκα ἐνδογενῶν καί ἐξωγενῶν παραγόντων, οικονομικῶν, θεσμικῶν, προσωπικῶν. Ἐνδείκνυται ὁ θεσμός τῆς οἰκογένειας νά στηριχθεῖ καί οἱ νέοι νά ἀποκτήσουν, μέ κατάλληλη πληροφόρηση καί παιδεία, συνείδηση τῆς ἀποστολῆς τῆς οἰκογένειας μέσα στήν κοινωνία καί στό ἔθνος γενικότερα.

Ἐπίλογος.

«Τό πρόβλημα τῶν νέων συνίσταται στό κατά πόσο οἱ μεγαλύτεροι συνειδητοποιοῦν τήν εὐθύνη τους ἀπέναντι στούς νέους»⁽⁶⁾. Τά πρότυπα πού προσφέρουμε στούς νέους σήμερα εἶναι μιᾶ ἐκκοσμικευμένη, εὐδαιμονούσα καί ὕλιστική κοινωνία, μιᾶ χρηστική καί χωρίς ἰδεώδη παιδεία, ἕνα πρότυπο ἀ-θρησκευτικῆς κοινωνίας καί ζωῆς. Ἀπαιτοῦμε ἀπό τοὺς νέους νά ἀναδειχθοῦν σέ παραγωγικές μηχανές γιά τήν ἱκανοποίηση τῆς ἀξανάομενης τάσης κατανάλωσης. Γι' αὐτό καί οἱ νέοι προσπαθοῦν νά ἀπολαύσουν τή ζωή ὡς ἀξία μόνο ὕλιστική καί εὐδαιμονιστική. Γίνονται ἔτσι ἀντικείμενο ἐκμεταλλεύσεως, τόσο ἀπό κόμματα καί ἰδεολογίες ἀλλότριες πρός τίς ἐθνικές ἀξίες, ὅσο καί ἀπό τά ἄνομα συμφέροντα, τά ὁποῖα τοὺς ὀδηγοῦν στή χρήση τῶν ναρκωτικῶν καί καταστρέφουν τήν ὑγεία τοῦ νέου δυναμικοῦ τοῦ ἔθνους.

6) Γεωργίου Μεταλληνοῦ, Ἐνορία. Ὁ Χριστός ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν, Ἀθήναι 1990, σελ. 145.

ΑΠΟΛΟΓΗΤΙΚΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ

Ἔργο τοῦ Ἱεροδιδ. ἹΕΡΩΝΥΜΟΥ ΜΥΡΙΑΝΘΕΩΣ.

Αἱ θεμελιώδεις ἀλήθειαι τοῦ Χριστιανισμοῦ ἢ Μαθήματα ἀπολογητικά.

Μάθημα πρῶτον.

Ἱστορική ἀνάπτυξις τῆς μεταξὺ τῶν διαφόρων περὶ κόσμου
θεωριῶν ἀντιθέσεως.

(Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 155 τοῦ τεύχους Ἀπριλίου)

Οἱ ἄνθρωποι ὁμοῦ δέν δύνανται νά ζήσωσιν ἄνευ βεβαιότητος· τούτου ἔνεκα παρά τῆ φιλοσοφία ἀνεψύησαν παντός εἶδους μυστικαὶ διδασκαλίαι, τόσῳ μᾶλλον περιζήτητοι ὅσῳ μυστικώτεροι ἦσαν· ἐρμηνεύσαντες τήν ἀρχαίαν θρησκείαν καί τοὺς μύθους αὐτῆς ἀλληγορικῶς, μετέβαλον εἰς σύμβολα σοφίας καί ἠθικῆς διδασκαλίας· ὀλόκληρος κόσμος θεωριῶν καί ἰδεῶν ἐπεσφραγίσθη ὡς τό ἐξαγόμενον τῆς προτέρας ἀναπτύξεως, ὁ κόσμος ὁμοῦ οὗτος ἦν σωρὸς ἐρειπίων. Πνεύματα ἐπίσημα συνήθροισαν τά λείψανα ταῦτα τῶν παρελθόντων αἰῶνων καί ἐζήτησαν ν' ἀνεγείρωσι δι' αὐτῶν νέον οἰκοδόμημα. Καθιερώθη συντονωτάτη πνευματικὴ ἐργασία διὰ τήν ἀνακαίνισιν ταύτην τοῦ ἔθνησιν. Ἡ ἀπόπειρα αὕτη ἦτο ὁ Ἀλεξανδρινὸς Νεοπλατωνισμὸς· φαντασία καί βαθύνοια συνηνώθησαν ἐνταῦθα, ὅπως ἀνεγείρωσιν οἰκοδόμημα προωρισμένον νά ὑπερβῆ τό χριστιανικὸν ἐπὶ πολὺν κατὰ τὸν πλοῦτον τῶν ἰδεῶν καί νά ὑπερνικήσῃ κατὰ τήν φιλοσοφικὴν βαθύνοιαν τήν πτωχὴν διδασκαλίαν ἐκείνων τῶν «βαρβάρων» ὡς ἐκάλουν τοὺς Χριστιανούς. Καί ἦτο μὲν ἀλλόκοτον μίγμα, ἐπειδὴ ὅλαι αἱ θρησκείαι καί ὅλα τὰ ἔθνη συνεισηνεγκαν τὸν φόρον αὐτῶν, ἡ ἐπιχείρησις ὁμοῦ ἦν μεγαλοπρεπῆς, διεξαγομένη ὑπὸ πνευμάτων ἐπιφανῶν καί οὐχὶ τῶν εὐγενεστάτων. Ὁ Νεοπλατωνισμὸς εἶχε συμβοηθὸν τὸν καθόλου πολιτισμὸν, ὅστις ἦν στενωτάτα συνδεδεμένος πρός τό ἐθνικὸν φρόνημα. Καί ὁμοῦ ἡ ἐπιχείρησις αὕτη ὤφειλε νά ἀποτύχῃ. Ἡ ἐθνικὴ κοσμοθεωρία ἠττήθη ὑπὸ τῆς Χριστιανικῆς, ἥτις ἔκτοτε ἐβασίλευσεν ἐν τῷ πεπολιτισμένῳ κόσμῳ.

Καί εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι αἱ ἠττήθειαι πνευματικαὶ δυνάμεις τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καί τοῦ ἔθνησιν ἔλαβον ἰκανὴν ἐκδίκησιν, παρεισδύσασαι ὑπὸ τὴν μορφὴν τῶν αἱρέσεων ἐντὸς τοῦ περιβάλλοντος αὐτῆς τῆς ἐκκλησίας καί πατήσασαι αὐτὸ τό χριστιανικὸν ἔδαφος.